

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 25 października 2016 roku, w sprawie o sygn. akt I C 1097/14, z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. przeciwko J. M. (1) o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi I Wydział Cywilny:

1. oddalił powództwo;
2. zasądził od Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J. M. (1) kwotę 2.952 zł tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej za urzędu.

Sąd I instancji dokonał następujących ustaleń faktycznych i ocen prawnych:

E. i J. M. (2) byli małżeństwem od dnia 29 stycznia 1983 roku. E. M. w dniu 31 października 2008 roku zawarła z powodem umowę karty kredytowej na podstawie wniosku o Kartę Kredytową oraz o Korzystanie z Kanałów B. z dnia 30 sierpnia 2010 roku nr (...), na podstawie którego została wydana jej karta kredytowa nr (...) z dnia 30 październik 2008 roku. Zgodę na zaciągnięcie niniejszego zobowiązania przez E. M. wyraził J. M. (2). W związku z zaprzestaniem obsługi zobowiązania z niniejszego tytułu między powódką a E. M. została zawarta Umowa (...) nr (...) z dnia 4 sierpnia 2011 roku.

J. M. (2) w dniu 31 października 2008 roku zawarł z powodem Umowę karty kredytowej (...), objętej następnie Umową (...) nr (...) z dnia 4 sierpnia 2011 roku. Zgodę na zaciągnięcie niniejszego zobowiązania przez J. M. (2) wyraziła jego małżonka E. M.. W związku z brakiem spłaty zadłużenia powód wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z dnia 30 sierpnia 2013 roku i wystąpił z wnioskiem o nadanie mu klauzuli wykonalności do Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, który nadał mu klauzulę wykonalności postanowieniem z dnia 12 września 2013 roku sygn. akt II 1 Co 6934/13. Na podstawie niniejszego tytułu powód wszczął przeciwko J. M. (2) postępowanie egzekucyjne, które prowadził Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy - Mokotowa R. W. w sprawie o sygn. akt KM 73634/13. Egzekucja niniejsza została umorzona postanowieniem z dnia 2 września 2014 roku w związku z jej bezskutecznością.

J. M. (2) posiada wobec powoda również zobowiązanie z tytułu Umowy Pożyczki nr (...) z dnia 24 lipca 2009 roku, które również jest w pełni wymagalne i jest stwierdzone tytułem wykonawczym - bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z dnia 4 czerwca 2013 roku, opatrzony w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego dla Łodzi - Widzewa w Łodzi sygn. akt II 1 Co 4658/13. Na podstawie niniejszego tytułu na wniosek powódki w dniu 9 sierpnia 2013 roku Komornik Sądowy wszczął przeciwko J. M. (2) postępowanie egzekucyjne KM 54568/13. W wyniku prowadzonych czynności podjętych w miejscu zamieszkania J. i E. M. komornik sądowy dokonał zajęcia znajdujących się tam ruchomości. J. M. (2) przedłożył Umowę darowizny z dnia 16 listopada 2013 roku, na podstawie której wraz ze swoją żoną E. M. przenieśli ich własność na ich córkę - pozwaną J. M. (1), która wspólnie z nimi zamieszkuje.

Przed Sądem Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi II Wydziałem Cywilnym – Sekcja Egzekucyjna toczy się postępowanie o zwolnienie spod egzekucji w sprawie o sygnaturze akt II 1 C 175/14 z powództwa J. M. (1) przeciwko Bankowi (...) Spółce Akcyjnej.

J. i E. M. prowadzili działalność gospodarczą w (...) Spółka Jawna. Obecnie Spółka jest w likwidacji. Problemy finansowe Spółki zaczęły się po wypadku J. M. (2) w sierpniu 2011 roku. Zadłużenie względem osób fizycznych i prawnych wynosi ok. 1 mln zł. Względem J. i E. M. toczy się kilka postępowań egzekucyjnych.

Pozwana J. M. (1) pomimo bardzo dobrych wyników w nauce i świetnie zdanego egzaminu magistersko – inżynierskiego wyjechała za granicę. Od 2008 roku do chwili obecnej przebywa w Wielkiej Brytanii. Przed wyjazdem pozwana zamieszkiwała z rodzicami. Pozwana zamierza powrócić do Polski, jednak nie wie kiedy.

Pozwana kontaktuje się z rodzicami przez S. oraz telefonicznie. W Polsce bywa 2 – 3 razy do roku, przy czym nie była między 2013 rokiem a 2015 rokiem. Rodzice wysyłają pozwaną dokumenty, a ona je odsyła.

W dniu 16 listopada 2013 roku J. i E. M. darowali swojej córce J. M. (1) pełne wyposażenie domu i garażu w nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej oznaczonej (...) prowadzonej przez VI Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, gdzie jako właściciel działki gruntowej nr (...) wraz z budynkiem mieszkalnym trzykondygnacyjnym oraz budynkiem mieszkalnym jednokondygnacyjnym wpisana jest jako właściciel J. M. (1). Strony określają wartość przedmiotu darowizny na kwotę 50.000 zł. Wydanie przedmiotu darowizny już nastąpiło.

Umową darowizny objęte zostały:

1. zestaw Forte – kanapa, szafa, biurko, komoda, biblioteczka z książkami, krzesło biurowe – skóra, klimatyzacja wisząca A. (...), oświetlenie halogenowe (żyrandol), szafka pod zestaw RTV, zestaw G., DVD P.,
2. zestaw Forte – kanapa, system biurek, biblioteczki sztuk 2, krzesło biurowe skórzane, klimatyzacja R. (...), oświetlenie halogenowe, telewizor (...) 29 cali,
3. zestaw sypialniany akryl – szafa 4 drzwiowa, łóżko, toaleta z lustrem, szafki nocne 2 sztuki, fotel ratan, oświetlenie stylizowane – żyrandol i kinkiet, telewizor 14 cali Samsung, klimatyzacja wisząca R. (...),
4. zestaw wypoczynkowy skórzany holenderski kanapa + fotele, zestaw meblowy ręcznie robiony – komoda, witryna przeszklona, komoda pod telewizor, ława rozkładana, telewizor (...) 40 cali, zestaw kina domowego P., DVD P. + ekualizer, lustra kryształowe w ramach ozdobne sztuki 2, obraz olej K. K., zestaw ratanowy kolonialny kpl., żyrandole stylowe, 3-ramienne, wersalka rozkładana, kinkiety 5 sztuk, klimatyzacja wisząca A. (...),
5. zestaw jadalniany – witryna przeszklona, stół rozkładany, krzesła 6 sztuk, barek, komoda, oświetlenie, lampa wisząc energooszczędna + kinkiet,
6. zestaw meblowy kuchenny, zmywarka W., kuchnia elektryczna z płytą ceramiczną A., pralka A., lodówka – zamrażarka L., żyrandol – lampa wiszący energooszczędny,
7. kabina prysznicowa z sauną, atlas do ćwiczeń, piec gazowy dwufunkcyjny, suszarka elektryczna, suszarka do bielizny A.,
8. meble biurowe 12 sztuk, elektronika biurowa: komputer stacjonarny, laptopy H. (...) sztuki, urządzenie wielofunkcyjne C. (...),
9. meble ogrodowe PCV – stoły 2 sztuki, krzesła 8 sztuk, leżaki 3 sztuki, meble ogrodowe szklano – aluminiowe: stoły 3 sztuki, krzesła 12 sztuk,
10. narzędzia warsztatowo – ogrodowe: 6 kompletów kluczy chromo – vanad, szlifierka, sprężarka, szlifierka kątowna, pilarka łańcuchowa spalinowa, kosiarka ogrodowa, odśnieżarka spalinowa i elektryczna, wkrętarki 2 sztuki, wiertarki 2 sztuki, komplety wiertel, prostowniki do ładowania akumulatorów, wkrętaki, klucze nastawne, pilniki, piłki, młotki itd.,
11. rowery turystyczne.: damski G. (...) sztuka, męskie 2 sztuki.

J. i E. M. darowali córce dom wraz ze wszystkimi ruchomościami. Intencją rodziców pozwaną przy dokonywaniu darowizny było zachęcenie pozwaną do powrotu do Polski. Pozwana J. M. (1) nie знаła i do tej pory nie zna dokładnie sytuacji majątkowej rodziców. Słyszała o ich problemach, ale nie miała szczegółowej wiedzy w tym zakresie. Rodzice mówili jej jedynie, że „jest ciężko”. Pozwana od 2008 roku do 2013 roku nie odbierała korespondencji kierowanej przez rodziców lub organy egzekucyjne. Słyszała, że były względem rodziców prowadzone czynności windykacyjne.

Wiedziała jedynie o dwóch wierzycielach dopisanych do aktu darowizny nieruchomości przy ul. (...) w Ł.. Pozwana nie wiedziała, że jej rodzice zawierali umowy z Bankiem (...) Spółką Akcyjną. Informacje o zadłużeniu J. i E. M. względem powoda pozwana powzięła dopiero z wszczęciem niniejszego postępowania. (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej nie kontaktował się z pozwaną. J. M. (1) nie wiedziała, czy była kiedykolwiek pełnomocnikiem bądź współwłaścicielem rachunków bankowych należących do rodziców. Nie wytaczała również innych niż powództwo przeciwegzekucyjne postępowań względem powoda.

W 2012 roku, kiedy J. M. (2) uległ wypadkowi i nie otrzymywał żadnej renty w związku z niezdolnością do pracy, pozwana wysyłała rodzicom pieniądze.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o całokształt materiału dowodowego, którego prawdziwość i rzetelność nie była kwestionowana przez strony. Sąd Rejonowy wskazał, że w postępowaniu powód Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W., wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powódki w całości umowy darowizny z dnia 16 listopada 2013 roku, mocą której E. M. oraz J. M. (2), zamieszkali w Ł. przy ul. (...), darowali pozwanej J. M. (1) nieruchomości wykazane w załączniku do ww. umowy stanowiące ich własność. Pozwana podnosiła zarzutu braku wiedzy co do pokrzywdzenia wierzycieli oraz istnienie innych składników majątku z których możliwe było zaspokojenie przez powoda.

Sąd Rejonowy wskazał, że podstawę prawną żądania powoda stanowił art. 527 § 1 k.c. stanowiący, że gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (§ 2). Jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (§ 3). Artykuł 528 k.c. przewiduje, że jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Nadto, jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny (art. 529 k.c.).

Sąd Rejonowy przeszedł do zbadania istnienia – w okolicznościach niniejszej sprawy – zdefiniowanych w art. 527 § 1 k.c. przesłanek skargi pauliańskiej, mającej na celu ochronę wierzyciela przed krzywdzącym go działaniem dłużnika, a mianowicie:

- 1) faktu pokrzywdzenia wierzycieli wskutek czynności prawnej dłużnika (uzyskanie korzyści majątkowej przez osobę trzecią);
- 2) świadomości dłużnika, co do tego pokrzywdzenia wierzyciela;
- 3) wiedzy lub możliwości – przy zachowaniu należytej staranności – dowiedzenia się o tym osoby trzeciej, która uzyskała korzyść.

Ciężar udowodnienia istnienia wyżej wskazanych przesłanek spoczywał na wierzycielu. Sąd Rejonowy wskazał, że w drodze akcji pauliańskiej można zaskarżyć tylko taką czynność prawną, której skutkiem jest zmniejszenie majątku dłużnika bądź z tego powodu, że z majątku tego coś ubyło, bądź też nie weszło do niego to, co mogło bez tej czynności wejść. Ta zmiana w majątku dłużnika musi być połączona z korzyścią osoby trzeciej, która na skutek czynności prawnej dłużnika nabywa prawo lub zostaje zwolniona z obowiązku. Sąd wskazał, że niewypłacalność dłużnika w rozumieniu przepisu art. 527 k.c. oznacza taki obiektywny stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej wierzycielowi przeciwko dłużnikowi. Dla

skorzystania z akcji pauliańskiej przez wierzyciela wystarczy wykazanie, że niemożliwe okazało się wobec stanu majątku dłużnika zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2000 r., sygn. akt III CKN 554/98, LEX). Nie jest w szczególności konieczne wykazanie, że nastąpiło wszczęcie postępowania egzekucyjnego i wykazanie jego bezskuteczności (zob. orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 grudnia 1996 r., I ACr 853/96, Apel. Warszawa 1997, Nr 3, poz. 23). W orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 roku (IV CKN 525/00, niepubl.), stwierdzono, że dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka.

Sąd Rejonowy argumentował, że istotnym też było wskazanie, że między niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego czynności prawnej musi zachodzić związek przyczynowy, tzn. dokonanie przez dłużnika czynności prawnej jest warunkiem koniecznym powstania lub pogłębienia jego niewypłacalności, co ma negatywne konsekwencje dla wierzyciela. Podkreślił, że oceny tego związku przyczynowego oraz tego czy czynność prawna dłużnika krzywdzi wierzyciela należy dokonać nie według chwili jej dokonania, ale według chwili jej zaskarżenia. Stanowisko takie jest akceptowane zarówno przez doktrynę prawa cywilnego, jak i przez judykaturę (zob. teza 3 do art. 527 k.c. Komentarz do Kodeksu Cywilnego Księgą Trzecia, Zobowiązania Tom I, Wydawnictwo Prawnicze Warszawa 1996 s. 508; orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 r., sygn. akt V CKN 280/00, LEX).

Sąd Rejonowy wskazał, że w związku z powyższym okoliczności niniejszej sprawy przemawiały za przyjęciem, iż darowanie przez małżonków M. przedmiotowych ruchomości swej córce – pozwanej w sprawie skutkowało pokrzywdzeniem wierzyciela - powoda, oraz że pozwana na skutek tej czynności prawnej uzyskała korzyść majątkową. Nadto między niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego przedmiotowej czynności prawnej zachodził związek przyczynowy. Ruchomości będące przedmiotem umowy darowizny stanowiły bowiem jedyny istotny składnik majątku dłużników, do którego mogłaby zostać skierowana egzekucja, a w związku z tym dłużnicy stali się niewypłacalni lub przynajmniej niewypłacalni w wyższym stopniu niż byli przed dokonaniem przedmiotowej czynności. Podkreślił, iż w toku prowadzonych na wniosek powoda postępowań egzekucyjnych, nie udało się uzyskać środków na zaspokojenie należności przysługujących powodowi, a wynikających z tytułów wykonawczych. Organy egzekucyjne nie ustaliły także żadnego majątku dłużnika, do którego powód mógłby skierować egzekucję. Jest to okoliczność potwierdzona w trakcie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego.

W ocenie Sądu Rejonowego spełniona została również druga przesłanka, a mianowicie ta, że działanie dłużników cechowało się świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Podkreślił, iż zarówno w doktrynie prawa cywilnego, jak i judykaturze przyjmuje się, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, gdy zdaje sobie sprawę, że wskutek dokonania czynności prawnej może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. W praktyce ustala się ten fakt za pomocą domniemania faktycznego opartego na dwóch innych faktach tj. wiedzy dłużnika o istnieniu wierzycieli oraz znajomości skutków dokonanej czynności dla swego majątku w postaci usunięcia lub nieuzyskania określonych składników majątku. Z kolei ten ostatni fakt ustala się za pomocą domniemania faktycznego, którego podstawą jest ogólna dojrzałość, sprawność umysłowa i doświadczenie życiowe. Pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zatem zamiarem dłużnika, wystarczy, aby dłużnik w chwili dokonania czynności prawnej takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności (zob. orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 listopada 1997 r., sygn. akt I ACA 737/97, opubl. Apel. Warszawa 1998/4/36).

Sąd Rejonowy wskazał, że w przedmiotowej sprawie nie ulega wątpliwości, iż małżonkowie M. wiedzieli o istnieniu wierzyciela jakim jest Bank (...) Spółka Akcyjna i wysokości wierzytelności. Ponadto byli w stanie przewidzieć skutki dokonanej czynności dla ich majątku, tzn. mogli przewidzieć, że usunięcie z majątku ruchomości o wartości 50.000 zł może spowodować lub pogłębić ich niewypłacalność w stosunku do wierzyciela. Sąd argumentował, że dla uznania pokrzywdzenia wierzyciela wystarczające jest, aby dłużnik w chwili dokonania czynności prawnej takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Zdaniem Sądu Rejonowego taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie, bowiem dłużnicy jako osoby sprawne umysłowo i posiadające doświadczenie życiowe, w dniu dokonywania przedmiotowej czynności prawnej mieli wystarczające rozeznanie, by uświadomić sobie skutek majątkowy swoich działania.

Sąd Rejonowy argumentował, że dłużnicy to osoby posiadające doświadczenie zawodowe, prowadzili działalność gospodarczą, mają rozeznanie w zakresie skutków czynności prawnych i potrafili ocenić konsekwencje swego działania w aspekcie posiadanego majątku tj. w postaci powiększenia pasywów i zmniejszenia aktywów.

Sąd Rejonowy wskazał, że w sprawie zaskarżoną czynnością prawną była darowizna. A zatem ma zastosowanie art. 529 k.c. wprowadzający domniemanie, zwalniające wierzyciela z udowodnienia, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Stosownie bowiem do treści art. 529 k.c. jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, że działał z pokrzywdzeniem wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny na skutek dokonania darowizny. To domniemanie nie zostało w sprawie wzruszone.

Sąd Rejonowy argumentował, że przy badaniu trzeciej przesłanki uznania umowy za bezskuteczną, czyli istnienia wiedzy osoby trzeciej uzyskującej korzyść bądź możliwości przy zachowaniu należytej staranności dowiedzenia się przez taką osobę o tym, że działanie dłużnika zostało podjęte ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, należy rozważyć kwestię, czy strony przedmiotowej umowy darowizny pozostawały w bliskich stosunkach, a w związku z tym, czy w niniejszej sprawie ma zastosowane domniemanie posiadania tejże wiedzy zawarte w art. 527 § 3 k.c.

Zdaniem Sądu Rejonowego w przedmiotowej sprawie z całą pewnością można mówić o istnieniu stosunku bliskości pomiędzy dłużnikami a osobą trzecią tj. J. M. (1), z uwagi na łączące ich pokrewieństwo – pozwana jest córką dłużników. W związku z przyjęciem, że osobę trzecią łączył z dłużnikiem stosunek bliskości w chwili dokonania czynności prawnej krzywdzącej dla wierzycieli, nie jest wymagane dowodzenie przez wierzyciela, że pozwany wiedział lub mógł się dowiedzieć o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela (domniemanie wynikające z art. 527 § 3 k.c. Jednakże w rozpoznawanej sprawie wobec zwarcia umowy darowizny zastosowanie znajdzie przepis art. 528 k.c., zgodnie z którym jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Korzyścią majątkową bezpłatną w rozumieniu art. 528 k.c. jest korzyść uzyskana w wyniku darowizny oraz w wyniku innego przysporzenia, jeżeli osoba, która dokonała przysporzenia nie otrzymała w zamian korzyści majątkowej stanowiącej jego ekwiwalent. Skoro więc pozwana wskutek czynności prawnej dłużników otrzymała korzyść majątkową bezpłatnie, to wierzyciel może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną, chociażby pozwana nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że jej rodzice działali ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela.

Sąd Rejonowy wskazał, że pozwana J. M. (1) nie zwolniła się od zadośćuczynienia roszczeniu zaspakajając powoda ani też nie wskazała mu wystarczającego do zaspokojenia mienia dłużnika stosownie do treści art. 533 k.c. Zgodnie z treścią tego przepisu osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania czynności za bezskuteczną, jeżeli zaspokoi tego wierzyciela albo wskaże mu wystarczające do jego zaspokojenia mienie dłużnika.

Sąd Rejonowy podał, że pomimo spełnienia przesłanek skargi pauliańskiej żądanie powoda uznania przedmiotowej czynności za bezskuteczną względem niego nie zasługuje na uwzględnienie. Wierzytelność, co do której wierzyciel domaga się ochrony powinna być bowiem przez niego skonkretyzowana i precyzyjnie pod względem wysokości oznaczona. Uwzględniając powództwo na podstawie art. 527 k.c. sąd ma obowiązek określić wierzytelność zarówno pod względem podmiotowym jak i przedmiotowym. Sąd Rejonowy argumentował, że w pierwszej kolejności należy wskazać, że żądanie pozwu jest wadliwe pod względem konstrukcyjnym. Niedopuszczalne jest bowiem zabieganie (poprzez złożenie skargi pauliańskiej) o uznanie bezskuteczności czynności prawnej „w całości”, tj. bez jednoczesnego „żądania” uznania jej za bezskuteczną do określonej wysokości tj. wysokości wierzytelności służącej powodowi. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 września 2003 roku (II CK 10/2002, LEX nr 82277) „ bezskutecznością może być objęta jedynie czynność prawna dłużnika maksymalnie do rozmiarów konkretnej wierzytelności przysługującej wierzycielowi. Dlatego sentencja wyroku wydanego na podstawie art. 527 § 1 k.c. zawsze musi określać wierzytelność, której ochronie ma on służyć; ten składnik orzeczenia jest nieodzowny dla zapewnienia

prawkłdowej wykonalności wyroku. (...)" (por. teŝ wyrok Sąd u Najwyŝszego z dnia 20 lutego 2015r., V CSK 305/14, LEX nr 1677141) . Co wiêcej Sąd Najwyŝszy wskazał, ŝe powyŝsze naruszenie art. 527 k.c. musi skutkowaç uchycieniem wyroku. Nie jest to odosobniony, lecz utrwalony pogląd w judykaturze, co wynika z lektury chociaŝby uchwały Sąd u Najwyŝszego z dnia 11 paŝdziernika 1995 roku (III CZP 139/95), w której Sąd Najwyŝszy stwierdził wprost: „uwzględniając powództwo na podstawie art. 527 k.c., sąd powinien określić wierzytelność zarówno pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym”, wyjaśniając jednocześnie w uzasadnieniu, ŝe „redagując sentencję wyroku uwzględniającego skargę pauliańską sąd nie może poprzestać na wskazaniu osoby pokrzywdzonego wierzyciela, lecz powinien takŝe bliŝej określić wierzytelność, ze względu na którą uznaje się czynność prawną dłużnika za bezskuteczną w stosunku do danego wierzyciela”. Tak teŝ wypowiedział się Sąd Najwyŝszy w szeregu innych orzeczeń (por. spośród wielu, wyrok z dnia 13 lutego 1970 r. III CRN 546/69 OSNCP 1970/10 poz. 192, uchwała z dnia 11 paŝdziernika 1995 r. III CZP 139/95 OSNC 1996/1 poz. 17, oraz wyroki z dnia 2 lutego 2000 r. II CKN 236/99 niepublikowany i z dnia 5 czerwca 2002 r. II CKN 1336/2000 LexPolonica nr 387329).

Cechą charakterystyczną dla skargi pauliańskiej jest to, ŝe ŝądanie zawarte w pozwie musi określać kwotę, do której wysokość czynność ma być uznana za bezskuteczną. Brak sprecyzowania „zakresu bezskuteczności zaskarŝonej czynności prawnej pod względem przedmiotowym” stanowi naruszenie art. 527 k.c. (por. wyrok Sąd u Najwyŝszego - Izba Cywilna z dnia 17 wrzeœnia 2003r., II CK 10/2002). W œwietle powyŝszego nie może być wãtpliwoœci, ŝe „zakres bezskuteczności zaskarŝonej czynności prawnej” stanowi podstawowy element konstrukcyjny pozwu, a brak tego elementu powoduje niemoŝnoœć uwzględnienia ŝądania (tak teŝ wyrok Sąd u Najwyŝszego - Izba Cywilna z dnia 5 czerwca 2002 r. - II CKN 1336/2000). Przenosząc powyŝsze na grunt niniejszej sprawy Sąd wskazał, ŝe pozew nie zawiera „ŝądania” uznania umowy darowizny za bezskuteczną „do określonej kwoty”, czyli nie „okreœla zakresu bezskuteczności umowy darowizny”. Przytoczone w uzasadnieniu pozwu dane stanowią bowiem jedynie opis słuŝącej powodowi wierzytelności, zatem spełniają inny bezwzględny wymóg konstrukcyjny skargi pauliańskiej tj. wymóg wykazania, ŝe po stronie powodowej istnieje wierzytelność. W treści pkt. 1 pozwu brak natomiast sformułowania, ŝe powód domaga się „uznanie za bezskuteczną umowy darowizny do kwoty.....”. Brak ŝądania w zakresie wysokości kwoty, do której bezskuteczność ma zostaç stwierdzona wyrokiem czyni pozew nienadającym się do uwzględnienia. Nie jest w tym zakresie wystarczającym powoływanie się na istniejącą wierzytelność, nawet, jeœli okreœla się jej wysokość.

Jednocześnie przyjęta przez powoda konstrukcja pozwu nie może stanowić przedmiotu domysłu sądu. Sąd podkreślił, ŝe jak wskazał Sąd Najwyŝszy w postanowieniu z dnia 27 wrzeœnia 2000 roku w sprawie V CKN 1099/00 „powód, występując z roszczeniem obowiãzany jest, stosownie do wymogów art. 187 k.p.c., dokładnie okreœlić przedmiot tego roszczenia. Ujmując rzecz inaczej powód winien wyraźnie sprecyzowaç ŝądanie nie tylko pod względem podmiotowym, ale takŝe przedmiotowym”. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyŝszy wyraził pogląd, iŝ „powód powinien wskazaç tym samym, jakiego rozstrzygnięcia oczekuje, co jest równoznaczne z okreœleniem granic rozpatrywania sprawy przez sąd. Powód zachowuje wprawdzie prawo modyfikowania swojego ŝądania, niemniej jednak, dopóki tego nie uczyni, sąd nie może wyrokowaç, co do przedmiotu nie objętego ŝądaniem. Oznacza to, iŝ powód jest dysponentem przedmiotu ŝądania i musi się w tych okolicznościach liczyć takŝe ze skutkami procesowymi ŝądania, przy którym obstaje”. Jednocześnie „zakaz orzekania ponad ŝądanie, będący przejawem zasad dyspozycyjności i kontradylktoryjności, oznacza, ŝe o treści wyroku zarówno w sensie pozytywnym, jak i negatywnym decyduje ŝądanie strony. Sąd nie może zasądzaç czego innego od tego, czego ŝądał powód (aliud), wiêcej niŝ ŝądał powód (super), ani na innej podstawie faktycznej niŝ wskazana przez powoda. Zakaz orzekania ponad ŝądanie odnosi się zatem bądź do samego ŝądania (petitum), bądź do jego podstawy faktycznej (causa petendi). Wprawdzie zwiãzanie granicami ŝądania nie oznacza jednak, ŝe sąd jest w sposób bezwzględny zwiãzany

samym sformułowaniem „żądania”, jednakże „jeżeli sformułowanie konkluzji pozwu jest niejasne czy niewłaściwe, sąd może je stosownie zmodyfikować, ale musi to uczynić zgodnie z wolą powoda” (por: wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 19 stycznia 2006 r., IV CK 376/2005). Z powyższego wynika, że jeśli sformułowanie pozwu jest niejasne lub niewłaściwe to sąd może je zmodyfikować, ale tylko zgodnie z wolą stron. Tymczasem powództwo od początku do końca postępowania pozostawało niezmienione, tzn. nie „żądano” uznania bezskuteczności umowy darowizny „do określonej kwoty”. Brak żądania określenia w pozwie zakresu bezskuteczności zaskarżonej czynności prawnej stanowi uchybienie istotne, dyskwalifikujące zasadność żądania.

Sąd Rejonowy odwołał się do argumentacji Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (z dnia 29 maja 1992r. I ACz 196/92), który stwierdził, że „do warunków formalnych pozwu (...) należy dokładne określenie żądania i przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie (...). W spełnieniu tych wymagań sąd nie może wyręczyć powoda, ponieważ nie może żadnej ze stron pomagać, lecz musi w sposób całkowicie bezstronny rozpoznać żądanie stron. Nie może więc sąd uzupełnić luk w zredagowaniu żądania pozwu i następnie to żądanie rozpatrywać.” Wskazał, że skargę pauliańską zarówno doktryna jak i orzecznictwo traktują surowiej, tzn. wyłączają jakąkolwiek możliwość modyfikacji żądania pozwu.

Sąd Rejonowy argumentował, że w sprawie niniejszej pozw został sformułowany wadliwie (przy czym nie była to drobna nieścisłość, którą można doprecyzować, ale poważny błąd konstrukcyjny żądania), to żądanie zawarte w pozwie nie mogło podlegać jakiegokolwiek samodzielnej modyfikacji dokonywanej przez sąd. Rola sądu ograniczyć się winna zatem, albo do uwzględnienia powództwa (w takiej formie, w jakiej zostało zgłoszone, jeśli jest to dopuszczalne), albo do jego oddalenia, nie zaś do jego uzupełniania.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 22³ ustęp 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2014 r. Dz.U.2014.637 j.t. z późn. zm. – według stanu na dzień wszczęcia postępowania) koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa. Obowiązek ten ma charakter subsydiarny i publicznoprawny. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, jeżeli zostaną pokryte przez Skarb Państwa nie stanowią kosztów procesu, o których mowa w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. W przypadku zaś, gdy o nieuiszczonych kosztach procesu sąd rozstrzyga w oparciu o art. 113 ust. 1 u. k. s. c., o kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu Sąd Rejonowy orzekł stosując art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Sąd Rejonowy podał, że niniejsze postępowanie toczyło się o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, zaś wartość przedmiotu sporu wynosiła 50.000 zł. Wobec powyższego na podstawie § 6 pkt 5) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490, ze zm.) w zw. z art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzone od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.952 zł (2.400 zł + 23% VAT) tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez radcę prawnego G. F..

Apelację od powyższego wyroku złożył powód, zaskarżając orzeczenie w całości. Zaskarżonemu wyrokowi apelujący zarzucił naruszenie:

- art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 k.p.c. poprzez przyjęcie, że powód nie sprecyzował wyraźnie żądania pod względem przedmiotowym, co skutkowało oddaleniem powództwa,
- art. 130 k.p.c. poprzez zaniechanie wezwania przez Sąd I instancji powoda do uzupełnienia braków formalnych pozwu.

W konsekwencji zgłoszonych zarzutów powód wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości, zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania za dwie instancje, w tym kosztów zastępstwa

procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie skarżący wniósł o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości, przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, oświadczając, że nie zostały one opłacone w całości ani w części.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie jest zasadna.

Wbrew zarzutom apelacji ponowna analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a także zarzutów podniesionych w apelacji prowadzi - zdaniem Sądu Okręgowego - do wniosku, iż zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego jest prawidłowy.

Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne ustalenia Sądu I instancji co do opisanego przezeń stanu faktycznego, jak też podziela ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego. Sąd I instancji dokonał również trafnej interpretacji przepisów mających zastosowanie w niniejszej sprawie. Powyższe czyni zbytecznym ponowne przytaczanie ustaleń oraz szczegółowych rozważań zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98).

Apelujący zarzuca Sądowi I instancji naruszenie art. 130 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, polegające na niewezwaniu powoda do usunięcia braków formalnych pozwu.

Zarzut ten jest oczywiście chybiony. Wskazać należy, że w przepisie art. 130 § 1 k.p.c. mowa jest o niezachowaniu przez stronę warunków formalnych, wskutek czego pismo nie może otrzymać dalszego biegu. Tylko w takiej sytuacji na sądzie ciąży obowiązek wezwania strony do uzupełnienia tych braków. Brak skonkretyzowania wierzytelności, co do której wierzyciel domaga się ochrony w oparciu o art. 527 k.c. nie jest brakiem formalnym pozwu. Dlatego Sąd Rejonowy nie miał obowiązku wezwania powoda, do skonkretyzowania wierzytelności w oparciu o art. 130 k.p.c.

Sąd nie jest uprawniony, ani władny, do artykułowania uwag odnośnie wierzytelności, z której powód wywodzi swe roszczenie. Określenie wierzytelności musi znaleźć się w żądaniu pozwu. Decyzja w tym zakresie jest autonomiczną decyzją powoda niepodlegającą kontroli sądu. Wkraczanie w określenie wierzytelności, z której wynika żądanie naruszyłoby zasadę równości stron i stanowiłoby wkroczenie sądu w sferę kształtowania treści powództwa. Podsumowując, sąd nie może ingerować w wybór podstawy żądania poprzez wskazanie konkretnej wierzytelności.

W okresie międzywojennym Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że brak dokładnie

określonego żądania nie stanowi formalnego uchybienia pisma procesowego, nie podlega uchyleniu w trybie art. 141 (obecnie art. 130 § 1 k.p.c.) na skutek wezwania sądu i uzasadnia oddalenie powództwa (orzeczenie z dnia 10 marca 1937 r., C. II. 3335/36, Przegląd Prawa i Administracji 1937, nr 4, poz. 350 – za J. Gudowski, Kodeks postępowania cywilnego tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo t. I s. 270, teza 10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2010 roku, I CSK 594/09).

Zdaniem Sądu Okręgowego – Sąd Rejonowy nie naruszył też art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 k.p.c. poprzez przyjęcie, że powód nie sprecyzował wyraźnie żądania pod względem przedmiotowym, co skutkowało oddaleniem powództwa.

Przepis art. 187 k.p.c. skierowany jest do powoda i nie określa obowiązków sądu, więc nie może zostać naruszony przez sąd. Problem sprecyzowania żądania pozwu związany jest z wyrażonym przez sąd pierwszej instancji stanowiskiem, że pozew z żądaniem określonym przez powoda nie mógł zostać uwzględniony.

Judykatura stoi na stanowisku, iż wierzytelność chroniona w drodze skargi pauliańskiej powinna być skonkretyzowana. W wyroku z dnia 27 listopada 2003 roku, sygn. akt III CKN 355/01 Sąd Najwyższy stwierdził, że

precyzacja wierzytelności - obejmująca przynajmniej jej istnienie, tytuł prawny wierzytelności i wysokość - należy do wierzyciela, bowiem wierzyciel wyznacza w skardze z art. 527 kc przedmiot ochrony pauliańskiej. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wyjaśnił, że czym innym jest problem przedmiotowego zakresu skargi pauliańskiej, a czym innym - wynikający z przepisu art. 527 § 1 k.c. ustawowy wymóg określenia (precyzacji) wierzytelności objętej skargą pauliańską jako stanowiącej przedmiot ochrony pauliańskiej. Ochroną pauliańską objęta jest bowiem zawsze konkretna wierzytelność, stanowiąca przedmiot żądanej przez wierzyciela ochrony, a nie wszelkie bliżej nieoznaczone prawa powoda. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 r., sygn. akt III CZP 139/95 (OSNC 1996 z. 1, poz. 17), wyjaśniono, że uwzględniając powództwo na podstawie art. 527 k.c. sąd powinien określić wierzytelność, zarówno pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym. W uzasadnieniu tego wyroku rozwinięto myśl zawartą już wcześniej w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1970 roku, sygn. akt III CRN 546/69 ((...)) 1970 r., z. 10, poz. 192) i stwierdzono, że nie jest wprawdzie konieczne, aby wierzytelność była już wymagalna lub objęta była istniejącym tytułem egzekucyjnym. Jednakże nieodzowne jest zawsze wykazanie istnienia wierzytelności. Jeżeli jedną z przesłanek skuteczności skargi pauliańskiej jest wykazanie tego, że w wyniku zaskarżonej czynności prawnej dłużnik stał się w ogóle niewypłacalny lub niewypłacalny w większym stopniu (art. 527 § 2 kc), to ustalenie niewypłacalności dłużnika (lub jej stopnia) nie byłoby możliwe bez uprzedniego ustalenia tytułu i wysokości wierzytelności. Z tej racji objęta skargą pauliańską wierzytelność powinna być przez wierzyciela odpowiednio skonkretyzowana i oznaczona co do wysokości.

Tymczasem powód w pozwie nie skonkretyzował wierzytelności, co do której domaga się ochrony ze skargi pauliańskiej wskazał jedynie, że domaga się uznania za bezskuteczną w stosunku do niego w całości umowy darowizny.

Nie ulega wątpliwości, iż w wyroku uznającym czynność prawną za bezskuteczną należy określić przysługującą powodowi wierzytelność, która nie może zostać zaspokojona, na skutek dokonanej przez dłużnika powoda z pozwanym czynności prawnej. Stanowisko to jest utrwalone tak w orzecznictwie jak i judykaturze (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 1970 r., w sprawie III CRN 546/09, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 r., w sprawie III CZP 139/95, uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 1336/00, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2003 r., II CK 10/02). Wymóg określenia wierzytelności, m.in. pod względem przedmiotowym, przez wskazanie jej wysokości w sentencji wyroku uwzględniającego skargę pauliańską, nie polega na ograniczeniu uznania bezskuteczności całej czynności prawnej do wysokości wartości przedmiotu tej czynności. Sentencja wyroku uwzględniającego skargę pauliańską powinna oczywiście określać wierzytelność, której ochronie wyrok ma służyć, czynność prawną, która w całości lub w części zostaje uznana za bezskuteczną oraz stwierdzenie jej bezskuteczności tylko w stosunku do powoda. Trafny wymóg określenia - w sentencji wyroku uwzględniającego skargę pauliańską - wierzytelności także pod względem przedmiotowym, a więc i jej oznaczenie co do wysokości, realizowany jest więc m.in. poprzez orzeczenie w sentencji o tym, czy cała czynność, czy też tylko jej część uznana została za bezskuteczną. (wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 5 czerwca 2002 r. II CKN 1336/00, Legalis nr 277206).

Sąd też strona powodowa domagając się od Sądu konkretnego rozstrzygnięcia, powinna oznaczyć w swoim żądaniu ze skargi pauliańskiej, względem jakiej wierzytelności bezskuteczność czynności prawnej ma być orzeczona.

W sprawie było bezsporne, iż strona powodowa w samym petitum pozwu nie wskazała wierzytelności, której ochronie służyć powinna skarga pauliańska. Wbrew skarżącemu stwierdzić należy, iż sentencja wyroku Sądu Rejonowego uwzględniającego powództwo odbiegałaby od treści żądania pozwu, co stanowiłoby wbrew twierdzeniom apelacji, przekroczenie granic wyrokowania wskazanych w art. 321 k.p.c. Sąd Rejonowy w takiej sytuacji musiałby oznaczyć w sentencji wyroku wierzytelność, której ochronie służyć miała skarga pauliańska, w sytuacji gdy wierzytelność ta nie została ujęta i skonkretyzowana w pozwie.

Określenie wierzytelności musi zatem znaleźć się w żądaniu pozwu. Decyzja w tym zakresie jest autonomiczną decyzją powoda niepodlegającą kontroli sądu. Wkraczanie w określenie wierzytelności, co do której wierzyciel domaga się ochrony naruszałoby zasadę równości stron i stanowiłoby wkroczenie sądu w sferę kształtowania treści powództwa.

Mając powyższe na uwadze, nie podzielając zarzutów apelacji ani argumentacji zgłoszonej na ich poparcie, Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. zw. z § 8 pkt. 5, w zw. § 4 pkt 3 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1805, ze zm.).